

Per Albin Hansson

Statsminister Per Albin Hanssons bortgång känns helt oberoende av politiska motsättningar som en förlust för det svenska folket. Mer än någon annan politiker har han identifierats både med det socialdemokratiska partiet och med statsledningen. För tjugusex år sedan blev han för första gången minister, under fjorton år har han varit regeringens chef. Hans ställning har gjort honom känd, hans värme, hans folkliga gemyt, hans naturliga älskvardhet har gjort honom omtyckt av alla. Han framstod knappast som

föregångsman och ledare på samma sätt som Hjalmar Branting och Karl Staaff, men han ingav, kanske mer än någon annan svensk politiker under senare tid, en känsla av trygghet, balans och bred folklighet.

Hansson har ofta betecknats såsom politiker i ordets begränsade mening, såsom i första rummet taktiker och förmedlare. Denna karaktäristik är sannolikt riktig. Hans förmåga att nå uppgörelser inom och utom partiet, att utnyttja eller åtminstone anpassa sig efter konjunkturerna var utomordentlig. Men detta drag i hans person och hans verksamhet var icke dominerande, intet vore oriktigare än att framställa honom som en opportunist utan principer. Hans självständighet, hans mod att ta risker bestyrktes i några avgörande situationer, främst kanske då han — liksom tjuva år tidigare Branting — under striden i försvarsfrågan omkring år 1930 företrädde den positiva riktningen inom sitt parti mot majoriteten av avrustningsivrare. Och det bör ihågkommas att hans strävan till uppgörelser och kompromisser var medveten: han insåg tidigt att demokratins väsen är ömsesidiga eftergifter i värdegemenskapens tecken.

Med detta drag sammanhänge hans ringa teoretiska, man torde kunna säga ringa intellektuella intressen. Han var en praktikens man, utan stora ideologiska perspektiv, utan behov av att analysera och precisera. I hans tal och skrifter har framhävandet av det självklara, det myndiga betonandet av ostridiga sanningar en alltför stor plats. Men även på denna punkt bör man göra distinktioner. Hanssons uttalanden verkade ibland enkla, därför att han, i motsats till många andra talare och författare, icke införde publiken i de tankegångar utifrån vilka han fällde sina omdömen; när han tänkt färdigt talade han om resultatet utan att redovisa för motiveringen. Hans klara men icke livliga och nyfikna intelligens krävde starka stimulanser i form av svårigheter och kritik för att komma till sin rätt. Vid viktiga tillfällen kunde han, trots den oskolade och något torftiga formen, närma sig mästerskapet; flera av hans historiska återblickar inför partikongressen var lysande i sin fasthet, koncentration och strävan till objektivitet.

Det storslagna och lidelsefulla uppnådde Hansson icke. Men på hans ärliga patos kunde man icke tvivla. Det var såsom hos så många åldrande politiker en smula bleknat, en smula bortskymt av dagens praktiska bekymmer och ansvarets oro och kunde därför te sig blott som en avglans av ungdomsårens strid och glöd. Men att det gav kraft även åt den på segrar mätte politikern visade personligt präglade uttalanden, i vilka han såg sitt liv ur de innerst bärande motiven synpunkt.

Vilka var då ledmotiven i Hanssons politiska verksamhet? Den sociala känslan förde honom ut i striden. Han blev den förste politiske ledaren i vårt land som utgick ur arbetarklassen och ständigt kände sig som en medlem av denna klass. Något teoretiskt stöd eller något teoretiskt mål behövde han icke då han verkade för att förbättra de fattigas villkor, för att utjämna ekonomiska och sociala skillnader. Just detta förhållande gjorde att hans samhällskritik blev balanserad och moderat och att han med skepsis betraktade marxismen och de ur den härflytande lärorna om samhällets totala omdaning genom socialisering av produktionsmedlen. Då han under valrörelsen i somras förklarade socialismen innebära helt enkelt

bästa möjliga organisation av samhället, kunde detta sägas vara banalt och meningslöst, men kärnpunkten i resonemanget var avståndstagandet från dogmatismen, viljan att genom en politik från fall till fall höja folkets villkor.

Till skillnad från många andra samtida ungdomsförbundare var Hansson aldrig principiell försvarsnihilist och föraktare av den nationella gemenskapen. Hans angrepp mot försvaret för fyrtio år sedan präglades av samma praktiska inriktning som hans verksamhet i övrigt. Såsom försvarsminister och partiledare blev han klar försvarsvän, även om han överskattade säkerheten i världen och därför medverkade till nedrustningen år 1925. Under de följande åren blev han försvarsviljans främste representant inom partiet, och den nationella samlingen kring försvarsfrågan under åren närmast före det andra världskriget var till stor del hans verk.

Allt mera klar och medveten blev också Hanssons inställning till demokratin. Mer än någon annan socialdemokrat har han verkat för att göra respekten för folkstyrelse och politisk frihet till en levande känsla inom den svenska arbetarklassen. "Diktatur är och förblir diktatur, även om den tillfälligt eller varaktigt stödes av en majoritet", skriver han. I folkstyrelsens väsen ingår att majoriteten måste begränsa sina krav med tanke på minoriteternas önsknings; demokratin måste vara ett toleransens, hänsynstagandets och de ömsesidiga eftergifternas system. Hanssons antydningar om lämpligheten av en mera permanent samregering visar hur konsekvent och ihärdigt han drev dessa synpunkter.

15

78
79
161

78

Politiken under kriget, för vilken Hansson i centrala punkter var ansvarig, har skarpt kritiserats. På denna fråga finns ej anledning att ingå mer än i två särskilda hänseenden. Några av statsministerns uttalanden kan med all rätt sägas ha tytt på en överdriven vilja till anpassning. Men det bör fastslås att mycket få svenskar under kriget torde ha tvivlat på att regeringschefen, därest krig utbrutit, skulle ha blivit en värdig ledare för det nationella motståndet. Denna känsla av tillit hörde till våra stora tillgångar. Det får icke i detta ögonblick glömmas.

I mycket företräde alltså Per Albin Hansson icke blott sitt parti, utan det svenska folket; hans linje har länge varit kungsvägen i svensk politik. I flera hänseenden kan man tvivla på riktigheten av hans politik och värdet av hans insatser. Men han har genom att sammansmälta skilda tankelinjer i politisk handling varit en stor demokratisk statsman.

PRESSGRANNAR

Några norska tidningar diskuterar Dagens Nyheters ledande artikel den 6 oktober, som betonade att Sverige trots sina sympatier för de demokratiska västmakterna och deras politik icke kunde i närvarande läge arbeta för eller ansluta sig till ett västblock. Arbeiderbladet (s) skriver:

Det er da på det rene at selv kreter i Sverige som ikke legger skjul på sine vestmaktssympatier, ikke kan tenke sig tilslutning til vestblokken som et alternativ til regjeringens politikk. Men en får det inntrykk at Dagens Nyheter og dets meningsfeller mistenker regjeringen for å være villig til å betale en vel høy pris for Sovjet-Samveldets vennskap.

Grunntonen i artikkelen er resignasjon. Av bitter nødvendighet — "av selvoppholdelsesdrift og frykt" — er Sverige blitt trunget inn på nøytralitetens vei — enda en gang. Det må holde seg rustet, militært og moralsk, til å møte en eventuell fare. Dette er den eneste positive konklusjonen. Om noen aktiv fredspolitikk fra Sveriges side er det aller minst tale.

Verdens Gang antyder en liknande oppfatning:

Det syn som her er gitt uttrykk for om Sveriges holdning til en vestblock, er i samsvar med det som er kommet fram i Norge.

Men når det gjelder synet på nøytraliteten må en konstatere at det avviker meget fra det som hittil har kommet fram på norsk hold.

Tyvært er de båda tidningarnas uttalanden långtifrån klara. Man konstaterar med kritik att Dagens Nyheter förordar neutralitetspolitik. Det bör då understrykas att Dagens Nyheter — liksom hela den svenska opinionen — ställer sig sympatisk till in-

tråde i Förenta nationerna. Men ett sådant inträde utesluter icke neutralitet; tvärtom medför ju vetorätten att varje förpliktelse till deltagande i ett stormaktskrig — och det är ett sådant krig som är av intresse — i realiteten saknas. Att under dessa förhållanden beskriva inträdet i Förenta nationerna som en stor bragd i fredens intresse är enligt Dagens Nyheter att antingen offra åt sentimentalitet eller åt hyckleri. Huvudfrågan blir emellertid vilken från Dagens Nyheter avvikande linje Arbeiderbladet och Verdens Gang vill anbefalla. Båda tidningarna är för anslutning till Förenta nationerna, liksom Dagens Nyheter, och mot ett västblock, liksom

Dagens Nyheter. Då de säger sig ha en annan mening om neutraliteten, borde detta konsekvent innebära att de är för ett östblock, för en anslutning till Ryssland i ett eventuellt krig. Detta förefaller dock otroligt. Betyder alltså deras avståndstagande blott att de är rädda för ordet neutralitet?

12/10

161

27

188